

Dagmara K. Zuzek

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

GLÓWNE BARIERY ROZWOJU I FUNKCJONOWANIA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW NA OBSZARACH WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

*THE MAIN BARRIERS FOR DEVELOPMENT AND PERFORMANCE
OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES (SMES) IN RURAL AREAS
OF MAŁOPOLSKA PROVINCE*

Słowa kluczowe: małe i średnie przedsiębiorstwa, bariery rozwoju, obszary wiejskie

Key words: small and medium-sized enterprises, barriers to development, rural areas

Abstrakt. Zaprezentowano wyniki badań empirycznych, dotyczących problematyki rozwoju omawianego sektora, przeprowadzonych w 2012 r. w małych i średnich przedsiębiorstwach (MSP) prowadzących działalność gospodarczą na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Przedstawiono wybrane aspekty, ze szczególnym uwzględnieniem barier utrudniających funkcjonowanie i rozwój MSP. Oprócz barier, które dotyczą wszystkich przedsiębiorstw, firmy zlokalizowane na terenach wiejskich zmuszone są do pokonywania specyficznych trudności charakterystycznych dla terenów wiejskich. Najczęściej występującymi barierami były zmiany systemu podatkowego, zatory płatnicze oraz ograniczona dostępność źródeł finansowania.

Wstęp

W czasach rosnących wymagań małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) potwierdzają swoją siłę polegającą na gotowości do ponoszenia ryzyka, elastyczności oraz własnej inicjatywy. Wspomaganie sektora MSP, który od lat stanowi siłę napędową polskiej gospodarki jest niezwykle istotne. Przede wszystkim należy ograniczyć trudności jakie stoją przed tymi przedsiębiorstwami. Usunięcie tych barier jest działaniem koniecznym w celu określenia możliwości rozwoju tego sektora.

Celem artykułu było przedstawienie wybranych aspektów związanych z rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarach wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem barier utrudniających ich funkcjonowanie i rozwój.

Materiał i metodyka badań

Wykorzystano wyniki badań ankietowych dotyczących uwarunkowań oraz perspektyw rozwoju sektora MSP na obszarach wiejskich województwa małopolskiego, przeprowadzonych w 2012 r. W badaniu uczestniczyło 150 losowo, a następnie celowo dobranych przedsiębiorców działających na terenach wiejskich tego województwa. Badane firmy funkcjonowały w różnych branżach przemysłu spożywczego. Kwestionariusze skierowane zostały do właścicieli lub menedżerów tych przedsiębiorstw.

Bariery ograniczające funkcjonowanie sektora MSP na terenach wiejskich

Praktyka gospodarcza oraz literatura przedmiotu dotycząca funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce pozwala na wyodrębnienie różnorodnych trudności, jakie napotyka ten sektor w swojej działalności, zwłaszcza zlokalizowany na obszarach wiejskich. Zaproponowany przez Wiatraka [2000] podział wyróżnia bariery np.: podatkowo-prawne, finansowe, rynkowe i związane z produkcją i infrastrukturą.

Tabela 1. Wybrane bariery ograniczające funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce
Table 1. Some barriers to the functioning of small and medium-sized enterprises in Poland

Rodzaj barier/ <i>Types of barriers</i>	Cechy/Characteristics
Prawne/ <i>Legal</i>	<ul style="list-style-type: none"> – niestabilność i niejasność regulacji prawnych/<i>instability and unclear regulations</i> – brak harmonizacji prawa z unijnym porządkiem prawnym/<i>lack of harmonization with the EU legal order</i> – przewlekłość postępowań sądowych/<i>excessive length of judicial proceedings</i> – skomplikowane procedury uruchomienia i prowadzenia działalności gospodarczej/<i>complicated business procedures</i>
Kapitałowe/ <i>Capital</i>	<ul style="list-style-type: none"> – trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania/<i>difficult access to external sources of financing</i> – trudności MSP z poręczeniem kredytów bankowych/<i>difficulties of SMEs with a guarantee of bank loans</i> – ograniczony dostęp do zamówień publicznych/<i>limited access to public procurement</i> – wahania kursów walut/<i>currency fluctuations</i>
Rynkowe/ <i>Market</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rosnąca konkurencja/<i>increasing competition</i> – ograniczony popyt/<i>limited demand</i>
Wynikające z polityki wobec MSP/ <i>The SME policy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – nieprzyjazna polityka rządu/<i>unfriendly government policies</i> – nadmierny fiskalizm/<i>excessive fiscal policy</i> – skomplikowany system podatkowy/<i>complicated tax system</i> – niejasność regulacji podatkowych/<i>unclear tax regulations</i> – ograniczona pomoc publiczna/<i>limited public support</i>
Informacyjne/ <i>Information</i>	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczony dostęp do informacji/<i>limited access to information</i> – brak informacji gospodarczej/<i>lack of economic information</i> – brak informacji o działalności władz publicznych/<i>lack of information about the activities of public authorities</i>
Infrastrukturalne/ <i>Infrastructure</i>	<ul style="list-style-type: none"> – trudności i duże koszty w dostępie do infrastruktury/<i>difficulties and high costs of access to infrastructure</i>
Społeczne/ <i>Social</i>	<ul style="list-style-type: none"> – niska mobilność rynku pracy/<i>low mobility of the labor market</i> – brak akceptacji pracy na własny rachunek/<i>lack of acceptance of self-employment</i>

Źródło/Source: Michalczuk 2009

Do barier ograniczających funkcjonowanie tych przedsiębiorstw zaliczyć można przede wszystkim trudności w funkcjonowaniu firm jako organizacji, m.in. kierowanie czy kontrolę. Często kłopoty te związane są z niskim poziomem wiedzy w tym zakresie u osób, które rozpoczynają działalność gospodarczą. Szczególną trudnością staje się wtedy wybór np. formy prawnej lub formy rozliczania się z urzędem skarbowym.

Kolejnymi barierami są również: niestabilność prawa, częste zmiany polityki fiskalnej oraz sztywność kodeksu pracy. Jednak dla wielu przedsiębiorców dużą trudnością nadal pozostają duże obciążenia podatkowe kształtujące wysokie koszty pracy. Zauważają oni również wiele czynników ograniczających w prawie podatkowym, np. zbyt wysoki poziom obciążeń podatkowych, represyjność systemu podatkowego, niejasność i nieczytelność przepisów oraz zmienność prawa podatkowego.

MSP napotykają także na trudności ze zbytem. Niewystarczający popyt na towary prowadzi do obniżenia dochodów, co powoduje mniejszą siłę nabywczą mieszkańców. Według Wilkina i Nurzyoskiej [2008] mieszkańcy wsi utrzymują się przede wszystkim z pracy najemnej poza rolnictwem, zarówno w mieście, jak i na wsi (ok. 38% dochodów ludności wiejskiej), w rolnictwie (15%) oraz z pracy na własny rachunek poza rolnictwem (około 8%). Niestety dochody pochodzące ze świadczeń społecznych oraz pracy w rolnictwie zaliczane są do najniższych źródeł dochodów. Konsekwencją są małe obroty, a to z kolei powoduje brak możliwości rozwojowych. Przedsiębiorcom brakuje środków na szukanie rynków zbytu poza własnym regionem oraz na prowadzenie działań marketingowych w tym zakresie.

Dużą rolę w rozwoju MSP odgrywa także infrastruktura, która może być czynnikiem uniemożliwiającym ich rozwój. Stan infrastruktury technicznej obszarów wiejskich jest wciąż niski i niezadawalający (brak sieci kanalizacyjnej, systemu oczyszczania ścieków, sieci wodociągowej itp.).

Oprócz słabo rozwiniętej infrastruktury technicznej, często zauważalny jest również brak infrastruktury instytucjonalnej, tzw. otoczenia biznesowego, czyli instytucji świadczących różnego rodzaju usługi na rzecz biznesu. Pomoc instytucji wspierających powstawanie i promocję nowych przedsiębiorstw jest niezwykle potrzebna. Można do nich zaliczyć np.:

- centra innowacji i przedsiębiorczości: m.in. prowadzenie szkoleń, doradztwa, ułatwienie kontaktów z instytucjami finansowymi, zapewnienie powierzchni na działalność gospodarczą wraz z infrastrukturą, transfer technologii,
- ośrodki wspierania przedsiębiorczości: m.in. prowadzenie szkoleń, doradztwa i upowszechnianie informacji,
- inkubatory przedsiębiorczości: m.in. zapewnienie względnie taniej powierzchni produkcyjnej i usług techniczno-biurowych, ułatwienie kontaktów z instytucjami finansowymi.

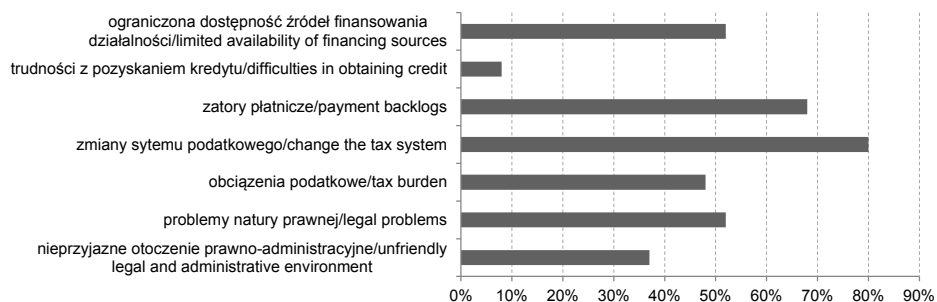
Wyniki badań

W świetle wyników badań empirycznych, wśród małych i średnich przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich województwa małopolskiego najczęściej występujące bariery wynikające z prowadzenia własnej działalności gospodarczej dotyczą zmian w systemie podatkowym, które są uciążliwe dla około 80% ankietowanych. Duże trudności sprawiają także zatory płatnicze i ograniczony dostęp do źródeł finansowania działalności gospodarczej (odpowiednio około 70 i 50%).

Dla więcej niż 50% ankietowanych istotną barierę stanowiły problemy natury prawnej (niestabilność, zmienność i niezrozumiałość systemu prawnego, nieskuteczność wymiaru sprawiedliwości). Na dalszych miejscach wskazywano obciążenia o charakterze parapodatkowym, związane z pracą i składki na ubezpieczenia społeczne. Natomiast problemy ze złą infrastrukturą, a także niekorzystny system opodatkowania nie stanowiły bariery w funkcjonowaniu ankietowanych przedsiębiorstw (rys. 1).

Do barier rozwoju MSP można zaliczyć także te czynniki, które w opinii ankietowanych przedsiębiorców wpływały niekorzystnie na rozwój nierolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich. Najczęściej wskazywanym czynnikiem były niskie dochody ludności (prawie 60%), które ograniczają popyt na terenie funkcjonowania tych przedsiębiorstw. Dla blisko 35% badanych przedsiębiorców niska opłacalność działalności gospodarczej, trudności natury administracyjnej, niewystarczający popyt na oferowane produkty i usługi, stanowiły istotną barierę, które spowalniały ich rozwój (rys. 2).

Kwestia barier ograniczających funkcjonowanie przedsiębiorstw sektora MSP, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań proekologicznych, badana była również przy zastosowaniu metody delfickiej, polegającej na podejmowaniu decyzji z wykorzystaniem wiedzy, doświadczenia i opinii ekspertów z danej dziedziny [Zrównoważona produkcja...2011] (tab. 2).

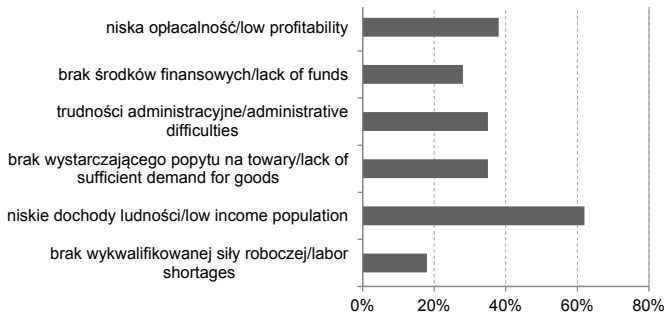

Rysunek 1. Bariery występujące w prowadzeniu działalności gospodarczej przez MSP

Figure 1. Common barriers to doing business by SMEs

Źródło: badania własne

Source: own study

Rysunek 2. Czynniki wpływające niekorzystnie na rozwój działalności gospodarczej na obszarach wiejskich
 Figure 2. Factors which adversely affects the development of economic activities in rural areas
 Źródło: badania własne
 Source: own study

Tabela 2. Opinie dotyczące zmiany znaczenia poszczególnych barier ograniczających rozwój przedsiębiorstw z sektora MSP*

Table 2. Opinions on changes in the importance of individual barriers to the development of the SMEs sector*

Rodzaj barier/Type of barriers	Znaczenie barier ograniczających rozwój MSP/Importance of barriers to development of the SME		
	za rok/ for the year	za 3 lata/ for 3 years	za 5 lat/ for 5 years
Brak wystarczających środków własnych firm sektora MSP na wdrożenie rozwiązań proekologicznych/There are no adequate own funds of SMEs to implement environmentally friendly solutions	0	- 0,7	- 0,3
Ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji (kredytów, środków unijnych)/Limited access to external sources of financing (loans, EU funds)	- 0,2	0	- 0,3
Zbyt częste zmiany w przepisach środowiskowych/Frequent changes in environmental regulations	0,1	0,1	0
Niedostateczna wiedza kadry zarządzającej/właścicieli firm na temat możliwych do wdrożenia w firmie rozwiązań proekologicznych/Insufficient knowledge management/business owners about the possible implementation of environmentally solutions company	- 0,2	- 0,7	- 1
Niedostateczna wiedza kadry zarządzającej/właścicieli firm na temat możliwych do wykorzystania instrumentów wsparcia/Insufficient knowledge management/business owners about the possible use of support	- 0,3	- 0,9	- 1
Brak wystarczających kwalifikacji kadry w przedsiębiorstwach sektora MSP do samodzielnego wdrożenia rozwiązań proekologicznych/There are no adequate qualifications of the SME sector to self-implement solutions to environment	- 0,2	- 0,5	- 0,9
Brak współpracy z instytucjami sektora badawczo-naukowego/Lack of cooperation with scientific research sector	- 0,2	- 0,4	- 0,6
Brak przekonania kadry zarządzającej/właścicieli firm sektora MSP o zasadności wdrażania rozwiązań proekologicznych w firmie/Lack of conviction managers/owners of SMEs of implementing environmentally friendly solutions	0	- 0,3	- 0,7
Niedostateczne rozpoznanie w przedsiębiorstwach sektora MSP negatywnego wpływu prowadzonej przez nie działalności na środowisko naturalne/Lack of recognition of SME sector in the negative impact of their activities on the environment	- 0,1	- 0,1	- 0,7

* -1 (znaczenie danej bariery zmniejsza się do 1 (znaczenie danej bariery wzrósł)/importance of the barrier decreases/the importance of the barrier increases

Źródło/Source: Zrównoważona produkcja...2011.

W stosunku do zdecydowanej większości zidentyfikowanych barier można wyrazić przekonanie, że ich znaczenie dla wprowadzenia rozwiązań proekologicznych w ciągu najbliższych lat spadnie. W szczególności opinia ta dotyczyła barier związanych z brakiem kwalifikacji i wiedzy kadry zarządzającej/właścicieli w odniesieniu do kwestii powiązanych z procesem wdrożenia rozwiązań proekologicznych, brakiem informacji na temat możliwych do wykorzystania instrumentów wsparcia oraz oceną w firmach rzeczywistego wpływu na środowisko naturalne. Jedynie w przypadku „częstych zmian w przepisach środowiskowych” w najbliższych pięciu latach nie nastąpi ograniczenie znaczenia tej bariery. Co więcej, można przypuszczać, że w perspektywie kilku lat może nastąpić nawet wzrost jej znaczenia [*Zrównoważona produkcja...* 2011].

Nie należy jednak oczekiwać, że polskie przedsiębiorstwa z sektora MSP wyłącznie własnymi siłami, bez zewnętrznej pomocy, przełamią wszystkie bariery. Elementy wsparcia będą odgrywały niezwykle istotną rolę w rozwoju tych przedsiębiorstwa. Duże znaczenie odgrywać będą także źródła finansowanie tego sektora.

Podsumowanie

Prowadząc działalność gospodarczą, przedsiębiorca napotyka różnorodne bariery, które stają się niekiedy trudne do pokonania, co prowadzić może do upadku przedsiębiorstwa. Najważniejsze jest prawidłowe zidentyfikowanie pojawiających się barier oraz właściwe dobranie środków do ich przezwyciężenia. Ograniczenia jakie spotykają MSP, można podzielić w zależności od poziomu rozwoju, lokalizacji i skali prowadzonej działalności gospodarczej.

Najczęściej występującymi barierami były zmiany systemu podatkowego, zatory płatnicze oraz ograniczona dostępność źródeł finansowania. Wśród czynników niekorzystnie wpływających na rozwój nierolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w województwie małopolskim, za najistotniejsze ankietowani uznali niskie dochody ludności, które ograniczają lokalny popyt. Prowadzenie działalności gospodarczej wiąże się z występowaniem barier utrudniających ich funkcjonowanie i rozwój. Jednak najważniejsze jest dążenie do ich pokonywania, tak aby przyczyniały się one do pozytywnego rozwoju ich działalności.

Literatura

- Michalczuk G. (red.). 2009: Czynniki i narzędzia rozwoju MSP, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 27.
Wiatrak A.P. 2000: *Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, [W:] *Małe i średnie przedsiębiorstwa na rynku*, materiały konferencyjne, Częstochowa, s. 17.
Wilkin J., Nurzyoska I. 2008: *Raport o stanie wsi*, FDPA Fundacja na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa, s. 14-15.
Zrównoważona produkcja w działalności przedsiębiorstw. Raport z badań. 2011: Wyd. PARP, Warszawa, s. 81.

Summary

The paper presents some aspects related to the development of small businesses in rural areas, with particular emphasis on barriers to their operation and development. In addition to the barriers that apply to all companies, firms located in rural areas are forced to overcome specific barriers specific to rural areas. Presents the results of empirical research on development issues, conducted in 2012, in the small and medium enterprises engaged in economic activities in rural areas in Malopolska.

Adres do korespondencji
dr Dagmara K. Zuzek
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
Zakład Ekonomii i Polityki Gospodarczej
Al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków
tel. (12) 662 43 53
e-mail: d.zuzek@gmail.com